

Katowice, 17.09.2020 r.

prof. dr hab. Mirosław Jacek Błaszczyk
Akademia Muzyczna w Katowicach
Wydział Kompozycji, Dyrygentury, Teorii i Edukacji Muzycznej

Recenzja

Rozprawy doktorskiej Pana mgr. Massimiliano Caldiego
„Cavalleria Rusticana, Pietro Mascagni – wierność partyturze czy tradycja wykonawcza?”
na podstawie ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym
oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t.j. Dz. U. z 2017 roku poz. 1789)

Informacje o kandydacie:

Massimiliano Caldi zdobywca pierwszej nagrody w VI Międzynarodowym Konkursie Dyrygentów im. Grzegorza Fitelberga (1999). Posiada bogate doświadczenie w zakresie muzyki symfonicznej, operowej, operetkowej i baletowej, w centrum jego zainteresowań znajdują się muzyka współczesna i odrodzenie XIX-wiecznej opery, z jasnym, prostym stylem. Wyróżnia się niezwykle profesjonalnym przygotowaniem interpretacji.

Pierwszy Dyrygent Gościenny Polskiej Filharmonii Bałtyckiej im. F. Chopina w Gdańsku i Filharmonii Koszalińskiej im. S. Moniuszki w Koszalinie, od 2017 pierwszy dyrygent Filharmonii Podkarpackiej w Rzeszowie.

Występował na najważniejszych scenach w Europie, a także w Izraelu, Brazylii i Chile. Odbył trasę koncertową po Omanie z orkiestrą Opery La Scala, a w styczniu i lutym 2016 roku odbył tournée po USA z Orkiestrą Symfoniczną Polskiej Filharmonii Bałtyckiej.

W ostatnim czasie dyrygował w Teatrze Wielkim w Poznaniu wykonaniami Cyrulika Sewilskiego Rossiniego (styczeń–luty 2017) oraz Nabucco Verdiego (maj 2017), a w ramach 21. Wielkanocnego Festiwalu Ludwiga van Beethovena poprowadził koncert z fragmentami oper Gioacomo Pucciniego. W lipcu zaś pojawi się po raz kolejny w Filharmonii Łódzkiej, wykonując do pery Mefistofele Arrigo Boito. Współpracuje również z wieloma instytucjami we Włoszech, jak Accademia Teatro alla Scala, Teatro Municipale w Piacenzie, Maggio Musicale Fiorentino.

Na Międzynarodowym Festiwalu Mozartowskim Massimiliano Caldi wystąpi po raz ósmy. Do tej pory poprowadził festiwalowe wykonania Wesela Figara, Don Giovanniego, Czarodziejskiego fletu oraz La finta semplice.

Prezentacja dorobku artystycznego

Dorobek artystyczny Massimiliano Caldi jest imponujący. Koncertuje w Polsce, Europie, Azji i Ameryce. Do najważniejszych koncertów w latach 2013-2017 należy zaliczyć:

- Śląska Orkiestra Kameralna (2013)
- Akademicka Symfoniczna Orkiestra Filharmonii w Moskwie (2016)
- Bałtycka Orkiestra Symfoniczna (2016)
- XXXVIII Dni Muzyki Karola Szymanowskiego w Zakopanem (2016)
- Opera Poznańska, Giuseppe Verdi „Nabucco” (2016)
- Orchestra Sinfonica di Milano Giuseppe Verdi (2017)
- Orkiestra Symfoniczna Filharmonii Podkarpackiej (2017)
- IV Międzynarodowy Festiwal I.J. Paderewskiego w Warszawie (2017)
- Koncert w Złotej Sali w Wiedniu (2017)
- 51. Dni Muzyki Organowej w Krakowie (2017)
- IX Festiwal im. Jerzego Waldorffa (Sinfonia Varsovia, 2017)
- 21. wielkanocny festiwal Ludwiga van Beethovena (2017)
- Devlet Senfoni Orkestrasi Istanbul (2017f)

Od 2018 roku ilość koncertów i nowych zespołów artystycznych bardzo się zwiększyła. Massimiliano Caldi dyryguje średnio trzydziestoma koncertami w sezonie.

Ocena rozprawy doktorskiej

1. Opis pracy doktorskiej „Cavalleria Rusticana, Pietro Mascagni – wierność partyturze czy tradycja wykonawcza?”

Praca doktorska Massimiliano Caldi składa się z:

a. Wstępu, w którym zawarł swoje ogólne, osobiste przemyślenia na temat sztuki i kompozycji Pietro Mascagni oraz przemyślenia dotyczące opery „Cavalleria Rusticana” i motywacji wyboru. Autor ukazuje Mascagniego jako kompozytora, który próbuje eksperymentować, wprowadzać innowacje a nawet „rewolucjonizować” język muzyczny. Zastanawia się także autor nad rozbieżnością między tradycją wykonawczą a wersją partyturową dając za przykład nagranie z 1940 roku pod batutą samego kompozytora.

Massimiliano Caldi ukazał, że sam Mascagni po pięćdziesięciu latach nie dyrygował tego fragmentu tak jak napisał (problem tempa).

b. Rozdział I

Część Pierwsza

- wskazówki dotyczące roli interpretatora
- różnica między interpretacją muzyki a innych sztuk
- różnice między instrumentalistą a dyrygentem

Część Druga

- uwagi dotyczące interpretacji „Cavalleria Rusticana” i Pietro Mascagni jako dyrygent
- analiza najbardziej autorytatywnych interpretacji
- najważniejsze punkty mojej interpretacji
- notatki o Mascagnim jako dyrygencie

Do najważniejszych interpretacji opery należy zaliczyć wykonanie pod batutą kompozytora z 1940 roku. Massimiliano Caldi wskazuje na wielki wkład pierwszego interpretatora Leopolda Mugnone dzięki któremu dokonał kompozytor ważnych i zasadniczych poprawek w partyturze. W ciągu pierwszych 50 lat interpretacji „Cavallerii Rusticana” wybitne kreacje stworzyli tacy dyrygenci jak: L. Mancinelli, A. Toscanini, G. Marinuzzi, A. Guarnieri, G. Mahler, który jak pierwszy zaprezentował utwór w języku obcym (węgierskim) w 1980 roku w Budapeszcie. Autor omawia interpretacje na podstawie nagrań takich dyrygentów jak: Dimitri Mitropoulos, Herbert von Karajan, Leonard Bernstein, Ricardo Muti.

W części odnoszącej się do najważniejszych punktów interpretacyjnych, Massimiliano Caldi ukazuje swoją wizję utworu dotyczących m.in. takich problemów jak: tempo, artykulacja i dynamika.

c. Rozdział II

Badania manuskryptów, dokumentów muzycznych i listów Mascagniego

- ręczny wyciąg wokalny z autografem przechowywany w Rzymie

Massimiliano Caldi miał szczęście uważnie przeglądać oryginalny rękopis „Cavallerii Rusticana”, z 1890 roku. Opisał w pracy różnicę między rękopisem a współczesną partyturą opery. Latem 2017 roku Massimiliano miał możliwość dzięki interwencji spadkobierców Mascagniego studiowania odręcznej partytury przechowywanej w „Stanford Music Library” w Kalifornii.

d. Rozdział III

Konkluzje

- Mascagni „przemawia”
- cele filologiczne i interpretacyjne

Massimiliano Caldi dochodzi do wniosku, że w operze jest dużo człowieczeństwa i pasji, która wyrażana jest z dużą siłą i ogniem typowa dla sycylijskiego temperamentu i według autora w tym leży sukces tej opery. Uważa, że tylko sztuka może wzbudzić i uszlachetnić najbardziej instynktowne namiętności.

2. Pietro Mascagni „Cavalleria Rusticana” (Rycerskość wieśniacza), wersja koncertowa.

Dyrygent – Massimiliano Caldi, Santuzza – Ewa Vesin, Turiddu – Tomasz Kuk, Alfio – Leszek Skrla, Lola – Agnieszka Zińczuk, Mamma Lucia – Anna Thun, Orkiestra Symfoniczna UMFC, Chór Mieszany UMFC, Chór Kameralny UMFC, przygotowanie chóru - Anna Bednarska i Krzysztof Kusiel-Moroz. Sala Koncertowa UMFC, Warszawa, „live recording” 27.11.2019 r.

Koncert odbył się 27.11.2019 roku w Warszawie. Massimiliano Caldi zaprezentował operę Pietro Mascagniego „Rycerskość wieśniacza” w wersji koncertowej (czas trwania 1 godz. 7 min.). Orkiestra Symfoniczna Uniwersytetu Muzycznego im. F. Chopina zaprezentowała wysoki poziom artystyczny. Chóry Uniwersytetu Muzycznego znakomicie zostały przygotowane przez chórników Annę Bednarską i Krzysztofa Kusiel-Moroza. Massimiliano Caldi pokazał znakomity warsztat dyrygencki. Jego muzykalność, znakomita technika manualna pomogła w uzyskaniu wszystkich niuansów muzycznych. Realizacja artykulacji, dynamiki dbałość o najmniejsze szczegóły dotyczących m.in. frazy, jakości dźwięku w kwintecie, instrumentach dętych, perkusji, proporcji kulminacyjnych (nie krzykliwe lecz głębokie). Lekkość ruchu pozwalała w realizacji odpowiedniej artykulacji. Czytelność ruchu w zmianach temp, mimika, która odzwierciedlała jakość muzyki i jej emocje. Akompaniament dla solistów to rodzaj pełnej symbiozy między śpiewakiem a ruchem dyrygenta, który pozwalał Massimiliano Caldi mieć pełną kontrolę z jednej strony a z drugiej pozwalał na swobodną interpretację solistów. Massimiliano Caldi jest znakomitym akompaniatorem wokalnym co jest niezwykle ważne w muzyce operowej. Orkiestra bardzo dobrze wywiązała się z współpracy z solistami, czujna, dobrze reagująca na ruch dyrygenta.

We wstępie tak pisał Massimiliano Caldi o motywacjach dotyczących wyboru opery „Cavalleria Rusticana”.

„Odkryłem, że istnieje nagranie z samym Mascagnim na podium, datowane na 1940 rok, wykonane z okazji 50. rocznicy „Absolute Premiere”, która odbyła się w Rzymie w Teatro Costanzi 17 maja 1890 roku. Dostałem go i słuchając odkryłem, nie bez sporej dozy zdziwienia, że sam Mascagni po 50 latach nie zrobił tego tak jak napisał! Ponieważ nie ma innych wcześniejszych nagrań „Cavallerii” z Mascagnim na podium, nie mogłem wiedzieć (ani nie będę wiedział), czy jego interpretacja z 1940 roku była końcowym wynikiem stopniowego odejścia od 50-letniej partytury, czy też dyrygował tak of początku.

Te rozbieżności między tradycją wykonawczą a wersją pisemną nie przekonały mnie i wybrałem raczej radykalną linię interpretacyjną, naznaczoną absolutną wiernością tekstowi, niż zadowolającą tradycję interpretacyjną, pełną konwencji i „wygodnych” przyzwyczajzeń.

Moją operację zrozumieli tylko niektórzy z najbardziej autorytatywnych ekspertów Mascagniego (jak Alberto Paloscia i Fulvio Venturi), z którymi spotkałem się kilka lat później, podczas gdy w tamtym czasie pamiętam, że spotkałem się ze zmieszaniem krytyków. Niektórzy pisali o tym samym wykonaniu, że tempa były szybkie, a inni, że byli świadkami Cavallerii z „wygodnymi” tempami. (...!).

To wszystko sprawiło, że nie byłem szczególnie usatysfakcjonowany i dlatego po latach postanowiłem poświęcić się głębiej analizie problemu, a przede wszystkim próbom zrozumienia, dlaczego Mascagni w swoim nagraniu z 1940 roku wolał także podążać za tradycją wykonawczą, działając - w jakiś sposób - jako „wyznacznik trendów” dla wszystkich pokoleń interpretatorów, które będą za nim podążać.”

Wnioski końcowe

Po wnikliwym zapoznaniu się z dorobkiem i dziełem artystycznym opera „Cavalleria Rusticana” stwierdzam, że mgr Massimiliano Caldi spełnia wszystkie kryteria wynikające z ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (t.j. Dz. U. z 2017 roku poz. 1789).

Wobec powyższego oświadczam iż rozprawę doktorską przyjmuję i składam wniosek skierowania jej do dalszego postępowania.

Michał J. Bł...

